



**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicantium Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melanchthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melanchthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

'ANNO
1529.

546

VITA ET RES GESTAE
CAPVT II.

- I. *Dolosa Osiandri machinatio in nouo dogmate publicando, contio in Lutherum contraque confessionis libertatem, & Biblia germanica, itēq; eius de Lutheranis gloriatio.*
- II. *Fuga Osiandri in Borussiam ob repudiatum Interim.*
- III. *Colloquium cum Staphylo, à quo erroris & mendacij conuictus Osiander.*
- IV. *Principem inficit & consiliarios aliquot, qui mox omnes partim capite plexi, partim diuinitus puniti interierunt. vbi & vide propagationem pestiferi dogmatis & hostes eius.*
- V. *Consiliarij principis pleriq; ab Osiandro auersi, imprimis verò Fridericus Staphylus ad Ecclesiam Catholicam sese recipiens.*

I. **C**AETERVM quo tempore primum hoc Cilli commentum suggesserit, Sathan, incertum est, nisi quod post Augustana Comitia factum constat; & quidem ante Synodum illam, quam Lutherani ad sopiendas inter se controuersias anno 1537. Smalcaldiaē celebrarunt. Sub id tempus Osiander semen animo iam concepisse videtur nouae illius haereseos, quā postmodum in Borussia an. 1549. Octob. mēse professione publica, velut maturum partum in lucē edidit. Interea presit animo fouitq; haustum virus: Et quanquam publicè nihil moliebatur; quod patronum non inueniret satis potentem, sub cuius praedidio

Osiandri
dolosa ma-
chinatio in
dogmate
suo publi-
cando.

fidio conceptum foetum eniteretur; continere se tamen non potuit, ut erat animi perquam impotentis, quin per occasionem proderet secretum, quod animo recoditum gerebat.

Contigit an. 1537. cum Smalcaldiae Synodus haberetur, de qua diximus, ut Lutherus pro concione dictum quoddam explicaret D. Ioannis ex epistola 1. cap. 4. & delapsus ad dogma de iustificatione, quam ipse commentus est imputatiuam iustitiam pro genio suo prolixius inculcasset. Incidit paulo post in grauisimum morbum, in quo de vita ipsius desperatum fuit. Osiander hanc occasionem nactus conscendit cathedram, atque hoc imprimis egit in concione praesentibus Theologis Lutheranis, ut Lutheri sententiam de inhabitante per gratiam Christo refelleret. Non expressit ille quidem Lutheri nomen, sed ita tractauit materiam istam, ut qui Lutherum prius audierant, facile intelligerent eum fugillari. Inter differendum haec illi vox erupit: Christus, inquit, habitat in nobis essentialiter. Videbant, qui praesentes erant concionatores, quorsum haec spectaret assertio. Sed res tum quidem dissimulata fuit; quod in illa Synodo hucusque dissidiorum, quae iam tum inter euangelicos gliscebant, tangi non expediret. Verebantur enim Principes, ne, si domestica vulnera pressius contrectarentur subcutaneum malum in publicum erumperet, magno cum ecclesiae Lutheranae detrimento.

ANNO
1529.

Ann. 1537.
In Colloq.
mens. germ.
Staphyl. in
apolog pag.
362.

Luth. con-
cilio de iu-
stitia im-
putatiua.

Eius senten-
tiam refel-
lit Osiander.

Verba do-
gmatum.

Colloq mēs.
germ. in fol.

ANNO

1537.

Lutheri
querelę su-
per Ofian-
dri perti-
nacia.Lutheri
sententia
de liberta-
te Confes-
sionis.Refutatur
ab Ofian-
dro.Gliscit in-
ter vtrosq;
dissidium.
Ofiander
monetur a
sententia
discedere,
sed frustra.

Lutherus verò cum conualuisset, frequen-
ter postmodum inter suos de Ofiandri alio-
rumq; quorundam inobedientia, rebellionē,
atq; superbia conquestus est, & suos admo-
nuit, Ofiandrum alere monstri aliquid; futu-
rum aliquādo, vbi liberiorē aurā nactus fue-
rit, vt virus animo cōceptū liberius effundat.

Non multo post & in alio quodā religio-
nis capite Lutheri sententiam improbauit.
Scripterat ille pridē in visitatione Saxonica,
secretā peccatorū confessionē, quæ priuatim
fit à singulis more Catholico, in fidelium li-
bertate ponendam; nimirum vt qui vellent
ante communionē delicta sua confiterentur,
& absolutionem peterent à suo sacerdote:
Qui verò nollēt, ad hanc peccatorū cōfessio-
nem non adigerentur; quam fatebatur vti-
lem esse quidem, at non necessariam tamen.

Hanc Lutheri sententiā probabant cōcio-
natores Norinbergēses cæteri: Ofiāder verò,
qui ministerij caput erat, vel Superintendēs,
eandē velut erroneā reijciebat. Cēsuit enim
priuatam illā peccatorū confessionē omnino
retinendam in Ecclesia, nec ad Synaxin ad-
mittendū quenquā, nisi sacerdotis ministe-
rio prius absolutū. Quæ sentētiarum discre-
tantia dissidij fomité inter vtrosq; ministra-
uit. Lutherus vero, cum rem intelligeret, per
litteras monuit Ofiandrum, vt cum collegis
rediret in gratiā, & quā animo concepisset o-
pinionē deponeret. Verū id frustra factum:
Ofiander enim in sententia perstitit; cumque
discor-

discordia hæc scintillaret grauius, velut publicum aliquod incendium paritura, Senatus Norinbergensis tandem hac de re scripsit ad Lutherum, eiusq; consilium exquisiuit, quomodo controuersia hæc dirimendâ censeret. Ille licet Osiandri sententiam improbaret, tamen quia nouerat hominis ingenium, cauendū sibi putauit, ne quid definiret in hac causa vel cōsuleret, quo duræ cervicis & ingenij ferocioris homo grauius offenderetur. Itaq; datis ad Senatum litteris suauiter agendum censuit: Vtrisq; iniungendum, vt priuatam peccatorum Confessionem (auricularem vocant isti) velut vtilem populo commendēt: Ab Osiandro verò non postulandum, vt publicam absolutionē velut sufficientē probet. Cauendum autē imprimis, ne vel Osiander reliquos concionatores, vel hi vicissim illum in concionibus reprehendant. Hęc Lutherus ad Senatū Norinbergensem ceu vitabundus, ne scilicet in Osiandrum impingeret, à cuius ferocitate sibi non parum metuebat.

Porrò & Germanicam Bibliorum versionem, quam Lutherus adornauit, satis liberè carpebat, notatis etiam locis, in quibus eum inter vertendum aberrasse demonstrauit: Quam Lutherus ægrè quidem tulit; vti sermones ipsius testatur, quos inter suos de hoc negotio priuatim habuit: At publicè contumeliam istâ dissimulauit; quod Osiandrum in hebraicâ, græcâq; linguâ non infeliciter versatum sciret; cum quo nullam sibi controuersiam

ANNO
1537.
Norinbergensium
litteræ ad
Luth. de
controuersia
Confessionis.

Luth. responsio & consilium.

Eius Biblia ab Osiandro sugillatur.

Luth. contumeliam dissimulat.

ANNO

1537.

Eius aucto-
ritate fero-
ciam cohi-
bet Osiander.

esse voluit. Iam & Osiander Lutherum vicissim nonnihil verebatur, quem non ignorabat impetuoso esse ingenio, atque acerbius eos insectari, quos odio sibi prosequendos delegerat. Itaque licet opinionem suam de essentiali Dei iustitia teneret mordicus; tamen auctoritate Lutheri ceu freno quodam coercitus fuit, ne scriptis in lucem editis nouam controuersiam suscitaret. At cum Lutherum e medio sublatum intelligeret, ceu vinculo solutus dixisse fertur, mortuo Leone, vulpes & lepores (Melachthonem, & caeteros Ecclesiae Lutheranae proceres) se non magno negotio subacturum.

De Lutherani eius
gloriatio.

II.

Bellum Germanicum.

Ann. 1548.

Osiander respicit Interim.

In Borussia
fugit.Theologia
docet.Errores
suos liberè
in vulgus
spargit.

Secutum est deinde bellum germanicum, cuius terror concionatores nonnihil cohibuit, ut quae inter ipsos erant domesticae concertationes aliquandiu conquiescerent. Postea cum Caesar librum ederet ann. 1548. in Comitibus Augustanis approbatum, quem Interim id temporis appellabant, Osiander inter eos fuit, qui Caesarem hanc Ordinationem respuebant. Itaque Norinberga discedere coactus periculi vitandi causa in Borussia profugit ad ducem Albertum, cui an. 1522. Lutheranismi virus, ut supra diximus, inhalarat. Ab hoc Principe per quam humaniter & benignè fuit exceptus: Et principio quidem Regiomonte, ubi non ita pridem, anno scilicet 1544. Vniuersitatem erexerat Albertus, Osiander primariam Theologiae professionem consecutus est: Deinde pastor quoque constitutus ciuitatis veteris. Tum verò opiniones

suas

suas de imagine Dei, de incarnatione filij, de iustificatione, alijsq; de rebus, quas supra recensuimus, in concionibus ad populum, tum in prælectionibus academicis, liberius in apertum proferre cœpit.

Erat id temporis inter consiliarios Ducis Borussiae Fridericus Staphylus, vir doctus, & antiquitatis ecclesiasticæ peritissim⁹; qui sententiã rogatus à Principe de dogmatibus Osianensis, respōdit, ea Manetis & Nestorij veterū heretiarcharū erroribus finitima videri. Quod cū Oslander intelligeret, vehementer excāduit; vtq; hereseos obiectæ probrum dilueret, facultatē hac de re colloquendi cum Staphylo corā Principe sibi fieri postulauit.

Ventū est ad Colloquiū, præsentē Principe, disceptatū familiariter de iustificatione: de quo dogmate protestatus est Oslander, eādem se prorsus cum D. Paulo, cumq; Luthe-ro sententiam profiteri: Quod cum negaret Staphylus, series disceptationis in eo velut cardine vertebatur, vt quæ vera esset & genuina D. Pauli, quæ Lutheri sentētia, alter alteri demōstraret. Hic multum sudauit Oslander, vt cōmento suo laruā indueret verbi diuini, seq; nihil ab Apostolo diuersum sentire, nihil à Lutheri mēte alienū, Principi persuaderet. Staphylus autē, vt audaciā hominis in asserēdo cōprimeret, colloquiū quoddam protulit breuiter descriptū, q̄ inter Lutherū & Melanchthonē ann. 1536. de Iustificatione priuatim habitū assererat: Quod cū legeret

ANNO
1548.

III.

Staph. in resp. ad Mel. Staphyli de hæresi Osianensis iudiciū.

Colloquiū Staphyli cum Osandro.

In ep. Mel. ad Camer. Oslander ad D. Pauli & Luth. doctrinam prouocat.

Conuincitur mēdacijs.

Scriptum Luth. de iustificatione.

ANNO
1548.

Princeps, facile deprehendit Osiandrum à Lutheri sententia toto cœlo in hoc dogmate dissentire. Vterq; sanè quâdam agnoscit imputationē; verum alter ab altero lōgè diuersam: cūm Osiander essentialē inhabitantis Christi Dei iustitiā, Lutherus verò satisfactionē eiusdem Christi, sine inherētia iustitiæ, per fidem solam credentibus ad salutem imputari asserat. Itaq; hic obediētiæ & mortis alienæ; ille verò diuinæ iustitiæ Christi corda fideiū inhabitantis imputationē agnoscit; imputationē inquam, ne vnionē hypostaticam essentialē diuinæ cum iustis ponere videatur. Hanc verò sententiarum discrepantiā, cū Princeps ex sermone colloquētiū, & scripto per Staphylum oblato deprehenderet, propè fuit, vt Osiandri commentum repudiaret, & Staphylo assentiretur, auctoritatē Lutheri secutus, quem vti virum Dei & Germaniæ prophetā semper veneratus fuerat. Osiander verò ne deprehensus videretur, quali fallo ad Lutherum prouocarit, quæsiuit effugiū, Lutheri mentē asserens nō satis certò colligi ex huiusmodi schediasmate, quod ipsius manu non sit exaratum. Hoc cauillatum quidē obiectā discrepantiā elusit. Staphylus autē datis V Wittēbergā litteris, rogauit Melanchthonē, cui admodum familiaris erat, vt ipsius Lutheri autographum ad faciendam huius rei fidem sibi communicaret. Nondum se Staphylus id temporis à Lutheranorum cōsortio penitus auulserat, cūm ab Osiandri

Effugium
Osiandri.

Wittēbergens. interpellantur de genuino Luth. sensu.

Osiandro in hoc certamen traheretur. Itaq; ANNO
 vt Osiandrum falsi conuinceret, petiit auto- 1548.
 graphum ipsius Lutheri; quod an illi trans-
 miserit Melanchthon, necne, incertum est:
 Hoc constat, Osiandrum ab hoc colloquio
 factum indies audaciorem & magis ceruico-
 sum. Imo vt altos gerebat spiritus, insigni
 se honore dignum arbitrabatur, quod quæ
 de rebus tanti momenti Lutherus aliiq; ob-
 scurius tradidissent, ipse, tam dilucidè & in-
 signiter explicaret.

Mirabiliter
 sibi ap-
 plaudit.

Imprimis verò laborandū putauit, vt
 adiungeret sibi Principem; sine cuius præsi-
 dio causam non minus, quam seipsum in pe-
 riculo futurū videbat. Nec malè celsit con-
 silium: nam & Principis animum fraudu-
 lenter occupauit, eoq; præsidio munitus
 publicè tandem anno 1549. 24. Octob. hæ-
 reseos inter Lutheranos condendæ telam
 exorsus est; quam vt pertexeret, nihil de-
 inceps, quamdiu vixit, ad summam diligen-
 tiam reliquum fecit. Nec defuerunt, qui se-
 se illi socios ad stabiliendam hæresin adiun-
 gerent. Inter quos primi nominis erat Io-
 annes Funccius aulæ concionator primum;
 deinde pastor ciuitatis veteris, homo doctus
 & astutus, ob Chronologiam editam cele-
 bris, qui filiam Osiandri habebat in matri-
 monio. Hic, vt erat versipellis admodum
 & insignis *καλυπράγμων*, effecit apud Prin-
 cipem, vt adscitus in consiliarium politicis
 quoque negotiis interesset: qua in funcio-

IV.
 Principem
 inficit.

Anno 1549
 Eius affe-
 cla Func-
 cius.

Funccius
 fit consilia-
 rius Ducis.

ANNO
1549.

Capite ple-
ctitur.

Osiandri
discipuli.

ne ita se habuit, vt demum anno 1566. 28. Octob. cum duobus aliis, Matthia Horstio & Ioanne Snellio, publicæ pacis, ecclesiasticæ non minus quam politicæ perturbator, & hostis patriæ iudicatus, & in foro Regiomontano capite plexus, iustam perfidiæ vindictam senserit. Præter hunc Osiandri hæresin amplexi sunt M. Othmarus Eplinius, concionator aulicus, homo sceleribus, & libidine cum primis infamis: tum M. Ioannes Sciurus, hebraicæ linguæ professor: Melchior Isinderus, & Ioannes Aurifabet, Theologiæ Lutheranæ Doctores; cuius & professor erat Isinderus: qui tandem ex Osiandrini dogmatis delirio versus in rabiem, vinctusque catenis horrendis clamoribus & eiulatu ad commiserationem audientis permouit. Hi quia Principem habebant factioni addictum, hæresin Osiandri propagarunt magno studio, & pastores non paucos per Borussia in erroris confortium pertraxerunt: quanquam maxima illorum pars ad hanc se factionem adiungere detrectauit; quorum multi vertere solum, & Borussia finibus exire iussi; inter quos & Ioachimus Mörlinus, Osiandri hostis acerrimus alio commigravit. Præter concionatores & politici quidam hæresin amplexi sunt, Principis autoritatem secuti potius, eiusque gratiam captantes, quam quod cum iudicio negotium expenderent, aut intelligerent rationum momenta.

Neque

Neq; verò Borussia finibus sese continuit
 lues ista, sed & vicinam Pomeraniam serpsit,
 Vbi Petrus quidam Artopæus Osiandrinam
 hæresin propugnauit. Iam & Osiander ipse
 priusquam Norinberga discederet, semina
 sparsit errorû suorum, quæ post abitû ipsius,
 imò post obitum in ea ciuitate pullularunt.
 Erat inter pastores illius vrbis Lutheranos
 Leonardus Culmannus, qui causam Osiandri,
 quanto conatu potuit, in Germania tue-
 batur. Opposuerunt sese Osiandro in Boruf-
 sia Ioachimus Mörlinus, deuotum Lutheri
 mancipium, pastor Regiomontanus, in ea
 ciuitatis parte, quæ Kniphouium appella-
 tur; cui fuit eam ob causam Borussia finibus
 excedendum, vti diximus: tum Petrus He-
 gemon, Georgius Venetus, Martinus Kem-
 nitijs, ille Tridentini concilij sigillator, qui
 sub id tēpus custos erat & præfectus Biblio-
 thecæ ducalis, quam Albertus contractis vn-
 decunq; codicibus instructissimam habuit.
 Alij; multi per Borussia concionatores,
 quos recensere n. hil attinet.

In aula Principis Osiandrum auersaban-
 tur velut hæresiarcham, Cancellarius Ioan-
 Creitzius, Iuris Doctor, tum nobiles & con-
 siliarij pleriq;: In quorû numero fuit & Fri-
 dericus Staphylus, de quo diximus paulo su-
 pra, vir eruditione summa exactoque iudi-
 cio præditus; qui non multo post, quâ ex-
 orta fuit Osiandri hæresis, ad Ecclesiam se
 Catholicam adiunxit.

ANNO
 1549.

Virus Osi-
 andrinum
 in Pome-
 raniam ex-
 currit.
 Eius pro-
 pagator
 Culman-
 nus.

Kemnitius
 concilij
 Trid. ro-
 sor, & vel-
 licator.

V.

Consiliarij
 Principis
 ab Osiand-
 ro auersi.
 Epitome
 conuersio-
 nis Staphy-
 li.
 Stap. in def.
 trim. Theat.
 Luth. c. 2.

Vixit 3. 4.

1549.

Wittenber-
gam abit.Ad superin-
tendencias
inuitatur.Fit Profes-
sor Acade-
mię Regio-
montanę.Posthęc
Confilia-
rius Ducis.Vitabun-
dus hęcet.

Vixerat hic Staphylus, vt hoc obiter in-
feramus, aliquandiu studiorum causa in Ita-
lia: Vnde reuersus, V Wittenbergam, se con-
tulit, vt quam Lutherus Ecclesię litem mo-
uerat, penitus cognosceret. Hęcit istic an-
nis plus decem, & hausit ille quidem in-
tereā plusculum nouę contagionis; At eo
tamen progressus non est, vt ecclesiasticam
functionem inter Lutheranos, docendiũ
munus imponi sibi pateretur: quanquam
Lutherus, Melanchthon, alijque honoratas
illi condiciones obtulerunt; scilicet, vt Lu-
becę, vel Augustę, vel Brunsvici Superin-
tendentis aut Episcopi munere fungeretur:
quin & à Megapolitanis quoque Ducibus
vocatus fuit: verum ille perpetuò recusa-
uit, quod animo nondum planè auulsus ef-
set ab Ecclesia veteri, sed hęcitans dubitan-
tis instar Lutheranum negotium multas ob-
causas haberet suspectum. Sub initium verò
belli Germanici reuersus ad suos in Borus-
siam, Alberto Duci locauit operam suam,
primum, vt in Academia professorem age-
ret; mox cum huic functioni renunciasset,
vt à consiliis esset Principi. Atque hoc in
statu fuit Staphylus, cum Osiander è Fran-
conia profugus in Borussia sedem sibi deli-
geret. Quanquam verò professione iure-
consultus erat, non Theologus, sed ulò ta-
men in eam curam incubuit, vt in publica
rerum perturbatione, & fluctuatione men-
tis, qua iactabatur, circumspiceret portum,
ad

ad quam ex illo variarum hæreseon tempe-
 stuofo mari cursum dirigeret. Cumque di-
 ligenter euolueret sanctorum Patrum mo-
 numenta, & faciem in ijs intueretur Eccle-
 siæ primitiuæ, magis magisque Lutheranis-
 mum fastidire cœpit, & à nouis dogmatibus
 abhorrescere. Tandem re multum delibe-
 rata, portum ingressus est Ecclesiæ Catholi-
 cę Romanę, à sanctis Patribus, velut intento
 digito monstratum; nec inde se passus est,
 quoad vixit, vllis persecutionum procellis
 aut hæreseon flatibus exturbari. Quin &
 hanc ob causam è Borussia discessit, postea
 quam anchorã fixit in Ecclesiæ portu, vt ab
 ijs corpore seiunctus viueret, quorum erro-
 res animo pridem auersabatur.

ANNO
 1549,
 SS. Patres
 euoluit.

Ad gremiũ
 Ecclesiæ
 Catholicæ
 reuertitur.

Borussia
 excedit.

CAPVT III.

- I. *Osiander in Staphylum, Melanchthonem, & Lutheranos calamum acuit.*
- II. *Melanchthonis scriptum & suffragia VVittenberg. contra Osiandr. atque eiusdem vicissim confutat. in illos.*
- III. *Feracitas hæreseos Osiandrinc, truculentia eius, epitheta, Caluiniq, de eo iudicium, cum pauiditate tyrannica.*
- IV. *Apoplexia Osiandri, agon horribilis, mors & sepultura tragica.*

INTERIM verò, dum esset in ministerio
 Principis, Osiander errores suos in Bo-
 russia profeminare cœpit, vti iam ante dixi-
 mus,

Ab Osiand-
 ro odio
 expositus
 Staphylus!